

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)

II.

Bližala se je jesen; z drevja je padalo orumenelo listje, ljudje na Solnčancu so pospravljali zadnje pridelke. Še je sijalo solnce, a nič več ni bilo tako vroče in žareče kakor prej: mrzli so bili njegovi žarki in neprijazni, skoro tuji in sovražni . . .

Komanov Hinko je začel hoditi v šolo in z njim tudi Milka. Oba mlada in razposajena sta capljala dannadan s holma navzdol proti trgu v dolino, pod pazduho knjige in druge šolske stvari; v njunih očeh pa je bila radost — saj sta bila vendar otroka, nedolžna in brezskrbna . . .

Prigodilo se je pa, da se je spomnila v tem jesenskem času mati na božjo pot Matere božje in da je sklenila vzeti s seboj tudi Hinka in Milko. Za Solnčancem namreč je kipela v nebo za drugimi gorami visoka Ključevica z belo cerkvico na vrhu. Tjakaj se je bila namenila mati s svojima otrokoma.

Meglenega jesenskega jutra so se odpravili na božjo pot. Šla je tudi sosedova Zefa, stara, dobra ženica, ki je bila od mladih nog materina najboljša prijateljica; v obraz so jo bile same kosti, oči je imela vodene in lica čisto splahnela. Hinko jo je ljubil, ker mu je dala velikokrat kaj sladkorja in drugih dobrih reči.

Pot na Ključevico je bila strma in ozka, bele skale in pečine na vsaki strani. Ko so že dolgo hodili, so obstali in se ozrli nazaj: daleč tam na ravnini na holmu se je lesketal iz megle Solnčanec in je mežikal poredno s svojimi svetlimi očmi. A pot se je vila navkreber — vse drugačna pokrajina se je širila pred njimi.

Mati je imela s seboj culo in v nji nekaj koruznega kruha; »da ne bomo trpeli lakote tam gori«, je rekla in je pogledala tupatam z ljubeznipolnim pogledom na otroka.

Sosedova Zefa je govorila največ z materjo. Hinko in Milka, ki sta stopala za njima, sta pa šepetala med seboj in se smejala; od neznane sreče sta rdela njuna obraza.

Vednobolj je postajala pot strma in peščena, kolikordalje so šli.

Komaj da so bili prehodili polovico poti, že so bili trudni in izmučeni. Mati ni nič vzdihovala: šla je naprej in se je še celo smejala. A bila je izmučena in slaba, bolele so jo noge in ves život. Glavo je imela povešeno na prsi in s culo je zamahovala. Ko se je spotaknil Hinko ob kamen in je zaječal, se je okrenila.

»No, kaj si si naredil, ubožček? . . . Si se hudo udaril?«

»Saj ni nič . . . Ne boli!« je odgovoril Hinko in jo je pogledal v oči. Udaril se je in bolelo ga je — vendar je natihem pretrpel in je zamolčal resnico, samo da bi se ne vznemirila mati.

Ko so prišli iz globeli na plan, se je odpiral hrib na vse strani. Povsod steze in pota, na njih pa romarji v posameznih gručah. Jesensko solnce je oblivalo blede, koščene obraze in suhe, vpognjene postave.

Hinko in Milka sta šla zadaj ob materi in sta jo izpraševala rado-vedno. Nista se mogla nagledati prekrasnih ravnin tam spodaj in se načuditi visokemu hribu, ki je kipel pred njima v nebo.

Že se je videla izza smrek in bukev bela cerkev vrhu Ključevice; tudi zvonilo je že, z vetrom vred so prihajali in odhajali brneči glasovi zvonov.

Po hribu navzgor se je bližala procesija. Star, sklonjen mož je nosil spredaj križ, in za križem so stopali drugi romarji; tudi ti so bili sklonjeni in odkriti, v rokah so imeli dolge molke in so molili.

Mati in hkrati z njo so postali tudi stara Zefa, Hinko in Milka; počakali so procesije in so se ji pridružili. Sesedova Zefa in mati sta šli skupaj v paru, za njima pa sta stopicala otroka. Vedno naprej se je vila procesija, vedno navkreber, in že je bila cerkev Matere božje čisto blizu.

Vsi romarji so bili utrujeni od dolge hoje; molili so z zateglimi, hripavimi glasovi, in zdajpazdaj je kdo izmed dolge vrste bolno zakašljal . . .

Nenadoma so prenehali z molitvijo in so zapeli:

Marija, k tebi uboge reve
mi zapuščeni vpijemo;
objokani otroci Eve
v dolini solz zdihujemo.

Tudi mati je pela; njen glas je bil tako tih in tako proseč, da se je zdelo Hinku, kakor da prihaja iz daljne daljave; in solze je imela mati v očeh, ko je pela, in te solze so ji kapale po licih.

Pesem je bila vedno tišja, vednobolj oddaljena in je naposled utihnila. Pa zopet so zapeli v prvih vrstah, in zapela je cela procesija:

Marija, k tebi uboge reve
mi zapuščeni vpijemo . . .

Če je zapihal preko hriba veter, je pesem za hip kakor zamrla; a zazvenela je nato toliko glasneje. Upognjeni so šli romarji naprej, starec spredaj je držal križ visoko — in že so zvonili zvonovi s hriba čisto razločno in so brneli ponosno in so bučali v vetru . . . Včasih se je spojila pesem zvonov čudno s pesmijo romarjev, in takrat se je mati vedno zganila in zapela s še bolj krepkim in še bolj prosečim glasom . . .

Šli so naravnost v cerkvico. Pričela se je služba božja. Mati je stala poleg klopi in otroka poleg nje. Molila je šepetaje, ustne so se ji gibale kakor v spanju, tiha vdanost je sijala na njenem obrazu . . . Vsi romarji so se potili in v cerkvici je bilo skoro soparno.

Po maši je peljala mati otroka na prisojen kraj za cerkvijo, pogrnila je na tla pisano ruto in se je vsedla. Namah je bila cula razvezana — kos dišečega koruznega kruha je ležal na ruti.

Mati je dvignila obrvi.

»Náta in jejta!«

Hinko in Milka sta jéla, kajti zelo sta bila lačna. Mati je použila le par drobtin, ves kruh je bila porazdelila otrokoma.

Po drugi maši so se naši napotili takoj proti domu; Hinku je bila kupila mati cukrenega konja in Milki rdečo punčko, zase pa sveto podobico in lepo, podolgovato svetinjo . . .

To je bila tista božja pot, ki si jo je ohranil Hinko za vedno v svojem srcu in na katero je mislil z radostjo tudi v poznejšem življenju: po hribu navzgor je bila šla z njim mati in je prosila zanj . . .

Šola je Hinka veliko bolj veselila kakor druge začetnike. Do zime in še naprej je imel vedno knjige pri rokáh. Poleg tega je bil pa le poskočen in vesel. Nasprotno pa Milka: tiha je bila in mirna, nič živahnosti ni bilo v nji. Hinko pa je bil živ in razposajen — vse ga je ljubilo, vse ga hvalilo. Če je šel s Solnčanca navzdol, je zaukal, da se je razlegalo daleč naokoli; Milka pa je stopala plašno in si je upala komaj dihati.

Na jesen je kupila mati mlado, belo kozo, ki je bila neugnanka in razposajenka, da nikoli take. To je bilo zopet veselja za Hinka! Za hip je vrigel knjige v kot in se je šel igrat z ljubko živalco.

Od tedaj sta bila koza-belka in Hinko vedno skupaj, dva prijateljčka, ki se nista mogla nikdar zadosti nagledati. Hinko je gonil kozo semintja, na vrat ji je privezal trak z zvoncem, da je bingljalo in zvončkljalo prijetno, če je skakljala, in je pazil nanjo kakor na svoje oko. Ko je prihajal iz šole domov, je stekel vselej najprej v hlev, pogledat, kaj dela belka. Gnal jo je na vrt, sédel poleg nje na tla, in se je razgovarjal s kozo prav po domače.

Dnevi so postajali čimdaljebolj pusti in mrzli; tako je prišla po megljeni jeseni zima, in so prišli z njo dolgi zimski večeri. Hrib in dol sta se odela s sneženo odejo; v nevestino obleko se je oblekel tudi Solnčanec. Na oknih se je že delal led; Komanova mati je dobila na steklu vsako jutro ledene rože.

Sedeli so v Komanovi izbi, obraz pri obrazu, in stiskali so se k peči. Hinko je bral in se je učil; mati in Milka sta pa luščili fižol in sta metali prazne stroke v koš, ki se je šopiril pred njima. Govorila je tedaj mati otrokoma o umrlem očetu, in velikokrat ji je zaigrala solza v očeh. Hinko jo je pazljivo poslušal in je imel mater vedno rajši.

Zunaj po holmu pa je hodila godrnjaje starka zima in se je ozirala zlobno in nevoščljivo skozi okna v Komanovo izbo, kjer je bilo toplo in prijetno . . .

Koza je stala sedaj v hlevu pri kravici in Hinko ni hodil več k nji. Veselilo ga je to prijetno življenje v zakurjeni izbi — vun si ni želelo mlado srce. Saj je bilo vendar tako lepo ob peči, kraj matere in Milke, tako gorko je bilo, tako voljno, kakor nikjer drugje. Tam zunaj je bila pa zima, in je bila smrt. Na Solnčanec pa ni bilo več tistega gosposkega solnca z žarečega neba v posete; ali v izbi je bilo življenje, in mladost je bila v nji. Tudi je bilo v nji solnce, domače, belo solnce, ki je trepetalo na stropu in frfotalo in zamahovalo nerodno kakor otrok. Bogvedi, odkod je bilo prišlo to

solnce — ali bilo je v izbi, zimskoveselo, domače in toplo . . . Hinko in Milka sta sedela tesno skupaj in sta se grela pri tem domačem solncu; zrla sta plaho vun na pobeljeno naravo . . .

Počasi so tekli zimski večeri, toda prijetni so bili. Mati je izpraševala otroka molitvice, ki sta se jih učila v šoli, in otroka sta odgovarjala: kakor da sta pred šolskim nadzornikom — beseda je tekla gladko z jezika, šolsko-čisto in gosposko . . . Drugače so Komanovi molčali ali se menili o prihodnji pomladi.

Nekega popoldne je potrkalo nenadoma na okno. Hinko in mati sta dvignila oba hkrati glavi — potrkalo je zopet, butnilo je ob steklo in je poskakovalo, malo, nerodno, smešno . . .

»Sinica!« je kriknil Hinko in je poskočil od peči proti oknu, da vidi. A sinica je bila že zletela na drevo kraj hiše in se je skrila.

Mati je zakašljala.

»Hinko, nazaj pojdi; sinica se bo sama vrnila . . . Lačna je, revica . . .

»Drobtin ji nasujem na okno, pa je!« je rekel Hinko in se je ozrl v mater.

»Prav, le daj!«

Materi se je glas nekoliko tresel. Hinko je nabral celo pest drobtin, je odprl okno in jih je stresel na njegov rob. Nato je okno zaprl in je zlezal nazaj na peč.

Kmalu je potrkalo zopet na okno.

»Ravnotako, kakor sem si bil mislil,« je pomislil na peči Hinko in je opazoval sinico zunaj na robu okna.

Ščasoma pa je prišlo sinic vse polno k oknu, lačnih, ubogih. Čivkale so in odpirale kljunčke, zobale drobtine in se zaletovale v šipo. Hinko se jim je smejal s peči in se jih ni mogel nagledati.

Tisti večer je bil pa za Hinka lep kakor nikoli. Po večerji namreč mu je mati tako-le rekla:

»Hinko, danes si pokazal, da imaš usmiljeno srce. Uboge ptičice imaš rad. Dal si jim drobtin, kolikor si jih mogel nabrati. Le glej, da boš vedno tako dobrega srca. In jaz, tvoja mati, te bom še veliko bolj ljubila, kakor te ljubim sedaj . . .«

Mati je govorila te besede počasi in s poudarkom. Ko ji je pogledal Hinko v obraz, je zapazil svit v njenih očeh.

V spanju je Hinko večkrat kriknil tako, da je mati končno vstala in šla po prstih k njegovi postelji. Hinko se je zbudil in je pogledal prestrašeno. Pred njim je stala mati in mu je popravljala odejo, gladila mu je razkuštrane lase.

»Si bolan, Hinko?«

Hinko jo je gledal z mirnimi, vdanimi očmi.

»Ne, mati! . . . Sanjalo se mi je, da sem tam daleč v mestu, sam, lačen in žejen, in da ste umrli naenkrat vi, mati . . . Zato sem zakričal.«

Mati se je sklonila in ga je poljubila na vroča, potna lica.

»Kar zaspil, otrok! — Glej, kako mirno leži Milka . . .«

Odela je Hinka do vratu, prekrizala ga in je šla nazaj . . .

Drugi dan se je zgodilo nekaj čudnega. Okno je bilo odprto in v izbo je priletela drobna sinica. Skakljala je po mizi, in tedaj je prišel v izbo Hinko in jo je zapazil. Hitro je zaprl okno in je od veselja glasno zavriskal: v izbi na mizi je skakljalo, nerodno, smešno . . .

Potem sta pa prišli tudi mati in Milka in sta se na vso moč smejali. Sinica je stopicala semintja, sedaj nerodno, sedaj zopet urno in nemirno; pobirala je drobtine in trkala s kljunčkom ob tla. Nato je zletela preko izbe, tako smešno in neokretno, prav kakor netopir; zaletela se je naenkrat v šipo in je začela butati z glavo na okno.

Mati si je prekrizala roke na prsih in se je začudila:

»Saj se bo ubila, če ne bo odnehala . . . Gotovo se bo ubila . . .
Odpri rajši okno, Hinko, naj zleti vun!«

Hinko je odprl okno, in sinica je zletela veselo in poredno iz izbe . . .

Zunaj je bila zima, toda v sobi je niso čutili. Grelj so se Komanovi za pečjo in poslušali so, kako tuli za hišnimi ogli burja; kako cvili in bega s holma preko planjave. Mati je pravila Hinku in Milki o lepem življenju, učila ju je, in poslušala sta.

»Že v mladih letih se morata učiti priljudnosti in usmiljenosti,« je govorila mati. »Ko bosta odrastla, vama bo to prav prišlo. Priljudne in usmiljene ljudi ima vsak rad. V cerkvi molita vedno pobožno; ne ozirajta se po drugih. Bog gleda na srce in na pravo pobožnost. Če gresta iz šole, se ne pretepajta z drugimi otroki; zakaj pretepačev nima nihče rad. — Sploh vse storita, kar vama rečem jaz, vajina mati.«

To so bili zlati nauki, ki jih je cepila mati otrokoma v srce.

Vselej, kadar ju je tako učila, je sedel Hinko čisto ob njej in se je igral z njeno staro, zgubančeno roko. Mati ga je često pobožala in ga poljubila na čelo in mlada, življenja polna lica.

Hinko je spoznaval čimdaljebolj materino ljubezen in skrb, in čudno-sladko mu je bilo pri srcu. Ljubil je mater, a ljubil s tisto otroško, zvesto in vdano ljubeznijo, ki raste vsak dan in nikoli ne zamre . . . Skrbel je pa tudi, da je storil v hiši vse le po materini volji; pazil je na vsak njen migljaj, ubogal jo je po prvi besedi, ki mu jo je rekla, in gledal je na to, da je ni nikoli užalil.

Čestokrat je pomagal Hinko materi pri tem in onem opravilu.

Nosil je pridno drva v kuhinjo in navadil se je pometati po sobi — samo da je imela mati manj opravka. Če ga je pa zapazila mati pri delu, ni prav nič rekla; le pogledala ga je toplo in hvaležno.

Do šole je kazal Hinko vedno več veselja; ljubil je svoje šolske knjige, se učil, bral glasno, da ga je čula mati v kuhinji, in se je naučil marsikako pesem na izust. Ko je stal pred materjo in je deklamiral, je rdél v lica kakor pred učiteljem. Na koncu je pa navadno s smehom na ustnah pobežnil v vežo in se skríl v kot.

Že so tekli zimski dnevi proti koncu. Sneg na holmu se je jel tajati, s streh je kapalo venomer, in solnce je oblivalo Solnčanec s prejšnjo

gorkoto. Hinko in Milka sta skakljala po cele ure zunaj pred pragom in se kepala z mokrim južnim snegom. Hinko je obiskoval tudi kozo belko v hlevu in jo je božal po vratu in po hrbtu.

Na vrtu se je sneg za silo odtajal, in koza se je lahko pasla in je mulila sočno travo, ki je že poganjala iz zemlje. Hinko je bil zopet pri kozi in je poslušal, kako zvončklja zvonček pod njenim vratom. Pri sebi je imel šolske knjige, da se je hkrati lahko učil.

Še je zabril včasih sever, in koza je morala v hlev in Hinko v izbo. Starka zima je šla godrnjaje po holmu in naprej proti dolini, še neugnana. Stopala je samozavestno in se je režala skozi okna v sobo. Tudi je bil še njen dih strupen in hud; a ginil in oddaljeval se je od dne do dne s holma in naposled ga skoro ni bilo več čutiti. Mati se je vrtela v izbi za mizo in je pospravljala; Hinko in Milka sta se pa učila. Nestrpno hrepenenje je rastlo v hiši in se dvigalo v vseh srcih; nekaj velikega, krasnega se je bližalo. Oči so gledale in so čakale. Čakalo je srce in je bilo hitreje in glasneje kakor prej. Ali morda vendar pride pomlad?

Svečan.

Na svečnico.

Kot na večér,
kadar nebo
v zvezdicah zlatih blešči,
danes takó
cerkvica vsa
v lučkah nebrojnih žari.

Kolikor lučk,
toliko src
danes v molitvi drhti,
kolikor zvezd,
toliko src
danes Marijo časti...

Pismo materi.

Svečo mi prižgi, o mati,
za spomin na svečnico;
pred oltarček jo postavi
naše ljubljene Gospé!

Pa pomoli zame, mati,
da gorelo bi srce
vedno mi v ljubezni novi
do preljubljene Gospe!

Na pepelnico.

Pa duhovnik blagoslovil
oljčnih vejic je pepel,
da zaznamova ta čela,
da so prah, pepel.

Kje so rastle oljke te?
Ah še lani zelenele,
ah še lani so cvetele
v južnem vrtu oljke te.

Pa, predragi, drugo leto
kje mi bomo, kdo lí ve? —
Morda le pepel že bomo
kakor oljke te!

Bogumil Gorenjko.

